

**TOVARLARNI TIF TNGA MUVOFIQ TASNIFLASHDA DETALIZATSIYALASH
MASALASI VA UNING IQTISODIY AHAMIYATI
(MAISHIY ELEKTROMEXANIK MASHINALAR MISOLIDA)**

Qobulova O'g'ilbegi Otabekovna

<https://doi.org/10.5281/zenodo.22649613>

Annotatsiya. Mazkur tezisda tovarlarni Tashqi iqtisodiy faoliyat tovar nomenklaturasi (TIF TN)ga muvofiq tasniflash jarayonida detalizatsiyalash masalasi ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Xususan, maishiy elektromexanik mashinalar – oziq-ovqat maydalagichlar va mikserlar, shuningdek meva va sabzavotlar uchun sharbat chiqargichlarni tasniflash amaliyoti misolida tovarlarni aniq identifikatsiyalashning bo'xona, fiskal va iqtisodiy samaradorlikka ta'siri o'chib beriladi. Tadqiqotda noto'g'ri yoki yetarlicha chuqur bo'lmagan tasniflashning salbiy oqibatlari, shuningdek to'g'ri detalizatsiyalashning davlat budjeti va tashqi savdo tizimidagi ahamiyati asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: TIF TN, tovarlarni tasniflash, detalizatsiyalash, maishiy elektromexanik mashinalar, HS kodi, bo'xona to'lovlari.

Kirish

Jahon savdo munosabatlarining globallashuvi sharoitida tovarlarni bo'xona hududi orqali olib o'tish jarayonida ularni to'g'ri tasniflash muhim masalalardan biri hisoblanadi. Tovarlarni TIF TNga muvofiq tasniflash bo'xona bojlari va soliqlarni hisoblash, statistika yuritish hamda notarif choralarni qo'llashning huquqiy asosini tashkil etadi. Ayniqsa, texnik jihatdan murakkab va ko'p funksiyali maishiy elektromexanik mashinalarni tasniflashda **detalizatsiyalash** alohida ahamiyat kasb etadi.

Oziq-ovqat maydalagichlar, mikserlar va sharbat chiqargichlar kundalik hayotda keng qo'llaniladigan maishiy texnika bo'lib, ularning konstruktiv va funksional xilma-xilligi noto'g'ri tasniflash xavfini oshiradi. Shu sababli ushbu maqolada mazkur tovarlarning TIF TN asosidagi tasnifi chuqur o'rganiladi.

TIF TN va tovarlarni tasniflashning nazariy asoslari

TIF TN — bu Jahon bo'xona tashkiloti tomonidan ishlab chiqilgan Uyg'unlashtirilgan tizim (HS)ga asoslangan xalqaro tasniflash tizimi bo'lib, tovarlarni yagona mezonlar asosida guruhlashga xizmat qiladi. Ushbu tizim:

- bo'xona tariflari va soliq stavkalarini aniqlash;
- tashqi savdo statistikasi yuritish;
- iqtisodiy siyosatni shakllantirish uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Tovarlarni tasniflash TIF TNning **Umumiy talqin qoidalari (UTQ)** asosida amalga oshiriladi. Ushbu qoidalarda tovarning nomi, materiali, funksiyasi va tayyor holati hal qiluvchi mezon sifatida belgilanadi.

Tovarlarni tasniflashda detalizatsiyalash tushunchasi

Detalizatsiyalash — bu tovarni faqat umumiy guruh doirasida emas, balki eng past (aniq) subpozitsiya darajasida tasniflash jarayonidir. Bu jarayonda tovarning:

- texnik ko'rsatkichlari (quvvati, kuchlanishi);
- bajaradigan asosiy funksiyasi;

- qo‘shimcha imkoniyatlari;
- foydalanish sohasi batafsil tahlil qilinadi.

Maishiy elektromexanik mashinalarda aynan funksional belgilar (masalan, maydalash, aralashtirish yoki siqish) tasniflashda hal qiluvchi omil hisoblanadi.

Maishiy elektromexanik mashinalarni TIF TN bo‘yicha tasniflash

Oziq-ovqat maydalagichlar va mikserlar

Ta'rifi:

Elektr dvigatel yordamida go'sht, sabzavot, yong'oq, meva va boshqa mahsulotlarni maydalash, maydalab past tezlikda aralashtirish uchun mo'ljallangan maishiy qurilmalar.

Asosiy turlari:

- **Chopper** — kichik hajmli, pichoqli maydalagich
- **Meat grinder** — go'sht qiymalagich
- **Multifunksional grinder** — kofe, ziravor, yong'oq uchun

Qurilmaning tarkibi:

- Elektr dvigatel (100–800 W)
- Pichoqlar (zanglamaydigan po‘latdan)
- Idish (stakan, kosacha, kolba)
- Boshqarish tugmalari (tezlik, puls rejimi)

Afzalliklari:

- Tez ishlaydi
- Bir xil maydalanish ta’minlaydi
- Kichik hajmli va qulay

Mikserlar

Ta’rifi:

Mikser — mahsulotlarni **aralashtirish, ko‘pirtirish, xamir qorish** kabi jarayonlarni avtomatlashtiruvchi elektromexanik qurilma.

Turlari:

1) Qo‘l mikseri

- Kichik kuchlanishli (150–400 W)
- Tuxum, qaymoq, krem, suyuq mahsulotlar uchun

2) Stol mikseri

- Kuchli dvigatel (500–1500 W)
- Xamir qorish uchun ilgaklar bilan
- Ko‘p funksiyali

3) Planetar mikser

- Professional oshxonalarda qo‘llanadi
- Idish bo‘ylab aylanish orqali yuqori sifatli aralashtirish

Asosiy funksiyalar:

- Aralashtirish
- Ko‘pirtirish
- Xamir qorish
- Puree tayyorlash
- Xamirli massalarni bir xil qilish

Oziq-ovqat mahsulotlarini maydalash va aralashtirishga mo‘ljallangan maishiy elektromexanik mashinalar TIF TNning **85-guruhi (Elektr mashinalar va uskunalar)** tarkibiga kiradi. Ular quyidagi belgilar asosida tasniflanadi:

- elektr dvigatel mavjudligi;
- maishiy maqsadlarda foydalanilishi;
- oziq-ovqat mahsulotlariga mexanik ishlov berishi.

Mazkur tovarlar odatda maishiy oshxona texnikasi sifatida alohida subpozitsiyalarda qayd etiladi. Detalizatsiyalash jarayonida qurilmaning faqat mikser yoki maydalagich ekanligi emas, balki **asosiy funksiyasi qaysi ekanligi** hal qiluvchi ahamiyatga ega bo‘ladi.

Meva va sabzavotlar uchun sharbat chiqargichlar

Ta'rifi:

Meva va sabzavotdan sharbat ajratib olish uchun mo'ljallangan qurilma. Elektr dvigatel yordamida aylanayotgan pichoq yoki vint (screw) orqali sharbat siqib chiqaradi.

Turlari:

1) Sentrifugal (tezkor) sharbat chiqargich

- Pichoq juda tez aylanadi (6000–12000 rpm)
- Sharbatni ajratib olish tez, ammo ko'proq ko'pik bo'ladi
- Olma, sabzi, lavlagi uchun qulay

2) Shnekli (slow juicer, masticating juicer)

- Sekin aylanish (40–120 rpm)
- Sifatli, to'yimli sharbat
- Ko'katlar (ismaloq, selderey) uchun eng yaxshi variant

3) Sitrus press (limon, apelsin uchun)

- Maxsus konusli bosh
- Sharbat tez siqiladi

- Vitaminlar yaxshi saqlanadi

Qurilmaning asosiy qismlari:

- Motor (150–1500 W)
- Filtr (ko‘pikli yoki teshikli rushemka)
- Idish (sharbat yig‘ish kolbasi)
- Presslash mexanizmi

Sharbat chiqargichlar funksional jihatdan oziq-ovqat mahsulotlarini qayta ishlashga xizmat qiluvchi elektromexanik qurilmalar bo‘lib, ular ham 85-guruh doirasida tasniflanadi. Bunda quyidagi jihatlar e‘tiborga olinadi:

- mexanik siqish usuli;
- elektr dvigatelga ega bo‘lishi;
- faqat sharbat olishga ixtisoslashganligi.

Agar sharbat chiqargich ko‘p funksiyali (masalan, maydalash va aralashtirishni ham bajarsa), UTQ qoidalariga muvofiq **asosiy funksiyasi** bo‘yicha tasniflanadi. Bu holat detalizatsiyalashning murakkabligini oshiradi.

Detalizatsiyalashdagi muammolar va xatolar

Maishiy elektromexanik mashinalarni tasniflashda quyidagi muammolar tez-tez uchraydi:

1. Bir nechta funksiyaga ega qurilmalar bo‘yicha noto‘g‘ri kod tanlash.
2. Texnik tavsiflarning yetarli darajada hujjatlashtirilmaganligi.
3. Ishlab chiqaruvchi nomiga asosan tasniflash.
4. Bojxona to‘lovlarini kamaytirish maqsadida kodni ataylab soddalashtirish.

Mazkur holatlar bojxona nizolariga, jarimalarga va tashqi savdo statistikasi buzilishiga olib keladi.

TIF TN bo‘yicha detalizatsiyalashning iqtisodiy samarasi

Tovarlarni to‘g‘ri va chuqur tasniflash quyidagi ijobiy iqtisodiy natijalarni ta‘minlaydi:

- **Davlat budjeti daromadlarining oshishi** – bojxona bojlari va soliqlar to‘liq undiriladi.
- **Bojxona rasmiylashtiruvi tezlashadi** – hujjatlar qayta ko‘rib chiqilishi kamayadi.
- **Adolatli raqobat muhiti shakllanadi** – barcha importchilar uchun teng sharoit yaratiladi.
- **Tashqi savdo ma‘lumotlarining aniqligi oshadi** – iqtisodiy prognozlar sifatli bo‘ladi.

Ayniqsa, maishiy elektromexanik mashinalar bozorida to‘g‘ri tasniflash ichki ishlab chiqaruvchilarni himoya qilishda ham muhim rol o‘ynaydi.

Xulosa

Tovarlarni TIF TNga muvofiq tasniflashda detalizatsiyalash, xususan maishiy elektromexanik mashinalar misolida, bojxona va iqtisodiy siyosat samaradorligini ta‘minlovchi muhim omil hisoblanadi. Oziq-ovqat maydalagichlar, mikserlar va sharbat chiqargichlarni to‘g‘ri identifikatsiyalash bojxona to‘lovlari aniqligi, statistik hisob va iqtisodiy xavfsizlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu boisdan, mazkur yo‘nalishda mutaxassislar bilim va ko‘nikmalarini oshirish hamda normativ-huquqiy bazani doimiy takomillashtirib borish muhim ahamiyat kasb etadi.